

„Bezwarunkowy dochód podstawowy - współczesna odmiana „*panem et circenses*”?”

Kryzys demokracji liberalnej sprawił, że odpowiedzi na pytania dotyczące obowiązków władzy wobec społeczeństwa poczęły być coraz bardziej pożądane. Nie sposób bowiem nie zastanawiać się nad przyczynami osłabionego zainteresowania liberalnym modelem demokracji w kontekście niespełnionych potrzeb i oczekiwań społecznych. W przeciwieństwie do wspomnianego modelu ustrojowego, który ponadprzeciętną uwagę skupia na urzeczywistnieniu państwa prawnego, demokracje nieliberalne, cechujące się najczęściej zabarwieniem populistycznym, które współcześnie zyskują na zainteresowaniu, próbują urzeczywistnić zasady sprawiedliwości społecznej. Przez to też mogą one być postrzegane jako lepiej odczytujące problemy społeczne i zasadniej na nie reagujące. W świetle powyższego należy zastanowić się nad takimi elementami systemu politycznego, zarówno formalnymi jak i nieformalnymi, które decydować mogą o jego petryfikacji tudzież modernizacji. Oczywistym jest bowiem, że te elementy, które mogą zostać uznane za najbardziej doniosłe, mogą z jednej strony wpływać na utrzymanie dotychczasowego kształtu ustroju politycznego, a z drugiej, być determinantami tranżycji ustrojowych, przy czym kierunek tych tranżycji pozostaje kolejnym przedmiotem badań. Jednym z takich elementów jest bezwarunkowy dochód podstawowy (UBI), który stanowiąc element ustroju społeczno-gospodarczego, stanowi również niezwykle istotny element ustroju politycznego. Może bowiem wpływać na kształt tego ustroju, a także na samo jego trwanie i ewentualne przemiany. Należy toteż poddać szczegółowej analizie konstytucyjne możliwości wprowadzenia w życie koncepcji UBI, a także ewentualne konsekwencje jej wprowadzenia, a szczególnie jej niewprowadzenia. Mając na uwadze fakt, że UBI stanowi pomysł ekonomiczno-społeczny, a także, że dobrobyt obywateli stanowi kluczowy czynnik ich aktywności społecznej i wywiera wpływ na społeczne zadowolenie, przedmiotowe badanie ma na celu odczytanie korelacji między zmianami społeczno-ekonomicznymi oraz zmianami ustrojowymi. Ustrojowe spojrzenie na UBI pozwoli dostrzec nie tylko jego zalety, ale również wady, które stanowić mogą swego rodzaju konstytucyjne wyzwania, bowiem nie wszystkie aspiracje ekonomiczne i socjologiczne uda się zrealizować przy użyciu klasycznych narzędzi prawnych. Ponadto, perspektywa konstytucyjna umożliwi zrozumienie znaczenia wprowadzania w życie pomysłów ekonomicznych, mających na celu poprawę sytuacji życiowej obywateli, w kontekście trzeciej fali odrotu od demokratyzacji. Dzięki temu, przedmiotowe badanie będzie niebagatelnym wkładem w dyskusję, nie tylko naukową, ale również i społeczną, o przyczynach kryzysu konstytucyjnego czy kryzysu demokracji jako takiej, a także sposobach przeciwdziałania temu kryzysowi. Mimo iż analiza ta będzie miała, przede wszystkim, charakter ustrojowy, to jednak osadzona ona zostanie na fundamencie etycznym, wynikającym ze znaczenia UBI dla poszczególnych jednostek i całej wspólnoty politycznej w rozumieniu społecznym, a nie tylko ustrojowym. Celem przedmiotowego badania będzie odkrycie takich przesłanek, zarówno konstytucyjnych, ustrojowych, jak i etycznych, które wskazywać by miały na obowiązek wprowadzenia w życie koncepcji bezwarunkowego dochodu podstawowego. Co więcej, celem badania jest również ukazanie ograniczeń konstytucyjnych, płynących z zasad reżimu demokratycznego, które nie pozwalają na pełne przełożenie pomysłów ekonomicznych na przepisy prawa powszechnego. To zaś pozwoli zrozumieć, jak UBI może być wykorzystywane w demokracjach nieliberalnych. Przedmiotem niniejszego badania będzie także wskazanie możliwości wdrożenia UBI w państwach demokracji nieliberalnej oraz konsekwencje takiego wdrożenia, z uwzględnieniem podnoszonego w nauce demokratycznego charakteru samej koncepcji. Analiza skupiać się będzie nie tylko na współczesnym oglądzie problemu, ale również na porównaniu koncepcji UBI z historycznymi koncepcjami społecznego ukontentowania. Podsumowując, należy rozgraniczyć konieczność ponoszenia ciężarów publicznych od konieczności ponoszenia ciężarów politycznych. Sposób wprowadzenia UBI oraz jego kształt – komplementarność z ustrojowymi prawidłami demokracji i podstawowymi wartościami konstytucyjnymi – mają wpływ na to, czy koncepcja ta i jej funkcjonowanie doprowadzą do petryfikacji konkretnego systemu politycznego, czy też będą czynnikiem ułatwiającym, a nawet wywołującym, jego modernizację. Nie ulega toteż wątpliwości, że niniejsze badanie jest niezwykle aktualne, gdyż odpowiada na palące problemy społeczne wynikające z konieczności ważenia interesów partykularnych, interesów społecznych oraz interesu państwa, a także na palące problemy ustrojowe związane z rozmiarem konieczności zaspokajania ekonomicznych postulatów obywateli. Osiągnięcie spokoju społecznego ma wartość zarówno społeczną, jak i polityczną, dlatego precyzyjne i rzetelne opisanie jego determinant jest konieczne, a w przypadku rosnącego zainteresowania populizmem, wręcz obligatoryjne.